

Stiftsbladet

Prædikenpause X

Folkekirken i Roskilde Stift - maj 2018 - 69. årgang

**9 PRÆSTER I
ROSKILDE STIFT
SKRIVER OM DERES
STUDIEORLOV**

PRÆDIKENPAUSE X

Før ordinationen underskriver nyuddannede præster et præsteløfte. Her forpligter præsten sig bl.a. til, "at jeg vil stræbe efter, ved flittig og alvorlig granskning af Guds ord og troens hellige lærdomme, altid fuldkomnere at danne og due-liggøre mig til dette hellige embede".

Teologiske studier er altså ikke en mulig fritidsinteresse for præster i folkekirken, men en integreret del af deres arbejde. Der bliver studeret flittigt rundt om i præstegårde og på præstekontorer hver eneste dag som forberedelse til gudstjenester, kirkelige handlinger, undervisning og alt det meget andet, præster er involveret i. En gang imellem er det helt sikkert også alvorligt. Ofte går det imidlertid også ret hurtigt, for ud over embedsforpligtelserne er der jo også familie og venner, hus og have, fransk og fitness og...

Derfor er det virkelig en gave for os præster, at vi har mulighed for hvert tiende år eller så at søge og få bevilget 3 måneders studieorlov med tid til faglig fordybelse. Det er en ordning, som præsterne på en måde selv i fællesskab er med til at finansiere, idet midlerne til den kommer fra de puljer, der også bruges til forskellige løntillæg – og dem bliver der lidt færre af, når en del af midlerne går til orlover.

I 2017 fik 9 præster her i stiftet bevilget orlov, og noget af den inspiration præsterne fik med sig herfra, kan I læse om på de følgende sider.

Torbjörn Stålander har undret sig over, hvorfor vi danskere ikke går mere i kirke, end vi gør, og er ved at spørge konfirmander og forældre og andre "almindelige" folkekirkemedlemmer nået frem til, at det kan have at gøre med 1) musikken i kirken, som for mange virker gammeldags og fremmed, 2) tidspunktet for gudstjenesten søndag formiddag, 3) mennesker søger fællesskab, og her er vi ikke altid så imødekom-mende i kirken, 4) bænke er for hårde og for ubekvemme. Her er mulighed for at eksperimentere og se, om det kan få flere til at gå i kirke.

Poul Joachim Stender har fordybet sig i Bibelens duftunivers. Næsen sidder som bekendt midt i ansigtet, og lugtesansen har en tilsvarende central betydning for os mennesker. Men i folkekirken har vi ikke været så opmærksomme på duftenes betydning, som man er det i andre kirkesamfund.

Marianne Juel Maagaard har sammen med kolleger og menighed i Himmelev arbejdet med gudstjenestens nadverliturgi.

Af biskop ved Roskilde Stift Peter Fischer-Møller

Biskopperne værner om de autoriserede liturgier særligt omkring sakramenterne, så man kan ikke bare gøre, som man synes ude i menighederne. Men i Himmelev har de søgt og fået tilladelse til et forsøg på at få nadveren til tydeligere at udtrykke fællesskab, diakoni og taknemmelighed ud over "syndernes forladelse", som fylder mest i det autoriserede ritual. *Lone Uldall Jørgensen* er optaget af Det Gamle Testaments fortællinger om mennesker på godt og ondt og har brugt orloven på at få udfoldet nogle af historierne om disse uperfekte og alligevel af Gud elskede mennesker. En udfor-

dring for os og vores tid, hvor rigtig mange af os kæmper med at udvikle os til "at blive den bedst mulige udgave af os selv." *Lars Hansen* har genlæst Prædikerens Bog – på hebraisk – og er blevet inspireret af realismen. Her møder vi en forfatter uden illusioner, som tør sætte ord på den tomhed, vi ind imellem kan opleve, og som kalder os til taknemmelighed over for det nære og hverdagsagtige. Men hvor prædikeren først og fremmest tænker med døden som horisont, har vi som kristne med opstandelsen fået et supplerende perspektiv.

Janne Melcher er optaget af kvaliteter og udfordringer i præstegårdsliv anno 2017. Det skriver hun en række personlige betragtninger omkring, som måske kan blive til en bog. Vi får nogle smagsprøver.

Birgitte Iversen har i en årrække engageret sig i konfir-mationsforberedelse for unge mennesker med særlige behov. Hendes fokus er: se mennesket før diagnosen. Med den indstilling tog hun også fat på minikonfirmandarbejde og opda-gede, at det stiller nogle særlige krav bl.a. om rummelighed, ro, genkendelighed og regelmæssighed.

Line Krogsgaard har brugt sin studieorlov til at uddanne sig til PREP-leder på Center for Familieudvikling og har herigen-nem fået indsigt i, hvor meget kommunikationen betyder for et parforhold og et ægteskab, og hvor vigtigt det er at være opmærksom på faresignalerne, så man kan søge og få hjælp i tide.

Endelig har *Lars Storm Kristensen* været på studierejse til lutherske menigheder i Sydamerika. Det er der kommet spæn-dende og tankevækkende beretninger og refleksioner ud af.

Nu er de 9 præster hjemme igen efter en prædikenpause og i fuld gang med prædikenerne. Og med at dele inspirationen fra orloverne med os andre.

God læselyst.

Kære læser!

Jeg hedder Otto, er sognepræst i Ringsted og er ny på posten som redaktør af bladet, du sidder med.

Stiftsbladet henvender sig til alle jer, der har jeres gang i / sætter gang i kirken og således er engageret i det altid igangværende og givende arbejde med kirkens liv og vækst. Vores idé med Stiftsbladet er, at det får en brugsværdi, når vi delagtiggør hinanden i, hvad der sker hos os, og dermed inspirerer hinanden til det daglige arbejde i kirkerne.

Roskilde Stift bygger på det mangefacetterede kirkeliv, der udfolder sig til glæde for sognebørnene i stiftets 319 sogne; således er også du og dit sogn med til at sætte ansigt på stiftet, - og det kan I også være i vores medier: Stiftsbladet, stiftshjemmesiden og stiftets Facebookside. Hvis der med andre ord sker noget hos jer, som I gerne vil række videre ud over sognegrænsen, så tager vi her på redaktionen gerne imod: Er babysalmesangen nu også rykket ind på plejehjemmet? Kommer kirkerummet under forandring, når der holdes særlige gudstjenester? - og hvordan virker det? Bliver de nye salmebogstillæg sunget ind? Går konfirmanderne også i kirke, fordi de føler, at de selv bidrager til gudstjenesten? Mødes menighedsrådet også i anden sammenhæng end til møderne? Er I med i fællesgudstjenester henover sognegrænserne på andre tidspunkter af kirkeåret?

Vi lover at læse alt, hvad I sender, og vil under redaktionsarbejdet gøre vores bedste for at ramme skiven for at informere og inspirere dig og Stiftsbladets læsere. Jeres kirkeblade er I ligeledes velkomne til at sende pr. post eller mail med et link til digitaludgaven af samme.

Vi ses/høres/mødes her, dér og allevegne

Otto Lundgaard
Klostermarkskirken, Ahorn Allé 46c, 4100 Ringsted
nol@km.dk / 40 33 21 27

HVORFOR GÅR DANSKERNE IKKE MERE I KIRKE?

Torbjörn Stålander **4**

GUDS SVED - EN DUFTORLOV I JERUSALEM, ITALIEN OG SYD-GRÆKENLAND

Poul Joachim Stender **8**

GUD SKAL DA VÆRE RELEVANT!

Marianne Juel Maagaard **12**

AT FORTÆLLE OM MENNESKER

Lone Uldall Jørgensen **16**

ENDELØS TOMHED, ALT ER TOMHED

Lars Michael Hansen **20**

VOR HERRE TIL HEST

Janne Ortved Melcher **24**

BETRAGTNINGER OM UNDERVISNING AF JUNIORKONFIRMANDER MED SÆRLIGT BEHOV

Birgitte A. Iversen **28**

PRÆSTEN OG PARFORHOLDET

Line Krogsgaard **32**

KIRKE UNDER VERDENS TAG - DE LUTHERSKE KIRKER I BOLIVIA OG ARGENTINA

Lars Storm Kristensen **35**

Stiftsbladet, maj 2018

9 præster i Roskilde Stift skriver om deres studieorlov.

Udgiver: Roskilde Stift
Palæet, Stændertorvet 3A, 4000 Roskilde.
Tlf. 4638 1920 / www.roskildestift.dk.
Følg Roskilde Stift på Facebook:
www.facebook.com/roskildestift.

Oplag: 2.700.

Næste nummer af Stiftsbladet udkommer juni 2018.

Ansvarshavende redaktør:

Otto Lundgaard, tlf. 4033 2127 / e-mail: nol@km.dk
Layout: Itkin grafisk/itkin.dk
Korrektur: Lisbeth Grønberg og Peter Nielsen.
Fotos leveret af præsterne selv, med mindre andet er opgivet.

Tryk: KLS PurePrint A/S
Papir: Pureprint Uncoated

HVORFOR GÅR DANSKERNE IKKE MERE I KIRKE?

Torbjörn Stålander, Boholte Sogn

Når man læser denne opgave, skal det ses som et forsvar af de svar, som jeg har modtaget, ikke nødvendigvis som et udtryk for min holdning/mening om, hvordan kirke skal være. Vi, som kirke, stiller dette spørgsmål mange gange, men de svar vi får, passer ofte ikke med kirkens og de kirkevantes opfattelse af kirke. Derfor er vi tilbøjelige til ikke at handle på de svar, vi får. Opgaven er skrevet på baggrund af indkomne svar fra ca. 40 konfirmander, 60 gæster/familie og 5 kirkevante kirkegængere.

Jeg har bedt mine konfirmander, deres forældre og gæster svare på spørgsmålet: "Hvad skulle der til for, at du ville gå mere i kirke?"

De kirkevante har jeg bedt svare på: "Hvad kan du lide ved gudstjenesten, og hvad skulle der til for, at du ville invitere en nabo eller andre med?"

Konfirmanderne og deres forældre repræsenterer, for de flestes vedkommende, de "ikke-kirkevante". Svarene skulle måske stå i kontrast til de kirkevantes. Så ideen var at se, om der var modstridende behov. For mig at se er der to måder at få flere til at gå i kirke på. Enten skal de, som allerede er der, invitere nye med, eller også kan vi se på de ønsker, som de "ikke-kirkevante" byder ind med.

Der er fire hovedsvar fra de "ikke-kirkevante".

- Musikken
- Tidspunkter
- Fællesskab
- Bænkene

Foto: Otto Lundgaard

Musikken

Jeg vil gerne slå fast, at jeg selv elsker salmerne, men at vi er på tilbagetog på den front i Danmark. Når jeg har begravelser, så vælger de efterladte kun mellem 10-20 salmer – og det er højt sat. Salmerne, højskolesangene og arbejdersangene er alle ud af samme tradition – og alle taber terræn. Selv til sankt-hans synges der mere med på Shu-bi-duas version af Midsommervisen end Lange-Müllers.

Hver gang der har været vækkelse – om jeg må kalde det sådan – er der sket en fornyelse af de åndelige sange. Luther skrev nye salmer på melodier, som folk allerede kendte, William Booth gjorde det samme, og eksemplerne herpå er mange. Sidst, der skete en gennemgribende fornyelse af de danske salmer, var, da Laub tog salmerne under kærlig behandling, blandt andet ved at sætte tempoet væsentligt op. De nye salmer bliver taget vel imod, men det er kun, med

enkelte undtagelser, de kirkevante, som har opdaget de nye salmer, f.eks.: ”Du som har tændt millioner af stjerner”.

I de indkomne svar efterspørger folk mere gospel, og jeg tror, at det er et udtryk for, at det er den eneste moderne musikstil, der er knyttet til kirke. I alle musikarter findes der sange, der prøver at ære Gud. Jazz, rock, pop, hiphop, metal – selv døds-metal – eller klassisk, etc.

Jeg synes selv, at orgelet er et vidunderligt instrument, men for mange ”ikke-kirkevante” betyder det ikke noget særligt. De efterspørger i stedet mere klaver, guitar, bas, trommer, fløjter, violin og så videre.

Mange af salmerne kan sagtens stadig anvendes, men hvis de gøres mere rytmiske eller nytolkes, som for eksempel Lasse Lunderskov og andre har gjort det, vil de være nemmere at

”Folkekirken er en tryk størrelse for de fleste – kedelig, men tryk. Tænk, hvis vi kunne imødegå kedeligheden; vi fremstår stadig som en tryk institution hos folket.”

tilegne sig for de ikke-kirkevante. I mange frikirker ny-tolkes salmerne til manges glæde, og hvis vi som folkekirke også begynder at tage fat her, vil vi formodentlig få større succes. Folkekirken er en tryk størrelse for de fleste – kedelig, men tryk. Tænk, hvis vi kunne imødegå kedeligheden; vi fremstår stadig som en tryk institution hos folket. Til forskel fra andre lande (England, Norge, Sverige og Tyskland) – så er danskerne ikke helt så trykke ved frikirkerne, som folk ellers er i de lande, vi sammenligner os med. Jeg har stor respekt for frikirkerne, men vi har åbenbart en lille fordel – endnu.

Tidspunkt

Det er underligt, at vi har over 2000 folkekirker, og de ABSOLUT fleste laver et ens-lignende program hver søndag på cirka den samme tid.

De fleste danskere står tidligt op mandag til fredag for at tage på arbejde, i skole eller til andre gøremål. Lørdag står man også tidligt op for f.eks. at handle stort i Bilka, byggemarkeder og havecentre. Søndag er så den eneste dag, hvor man kan sove lidt længere og nyde sin morgenmad med god tid. Så når

kirkeklokkerne ringer, så er motivationen, med mindre man er vant til at tage i kirke, minimal. Jeg ved ikke, hvornår det kunne være optimalt (jeg tror heller ikke på, at vi kan tilfredsstille alle), men formiddagen er det ikke.

Fællesskab

Rigtig mange kirker har kirkekaffe efter gudstjenesten, men hvis man først har taget jakken på, så skal der formodentlig meget til, at man vandrer ud af kirken for at gå over i et sognehus, der ligger måske 100 meter væk. Her har moderne kirker en fordel – udnyt den! I andre: Tænk kreativt; MEGET kreativt! Jeg har i nogle svenske kirker set, at man tager de bageste bænke ud, og i stedet omdanner området til café-område for at imødegå dette ”problem”.

Bænkene

Dette er ikke noget, jeg har fået skriftlige svar på, men jeg var til en konfirmation i Hellerup Kirke på Fyn, og så tog jeg chancen for at spørge gæsterne der. Det første svar overhovedet var: ”Hvorfor skal man sidde på så dårlig en bænk i en time? – hønsene har det jo bedre!”

Fotos: Otto Lundgaard

Jeg ved, at det er historisk betinget med bænkerne i kirken, og at det er kulturelt arvegods, men der er en pointe her. På mange af de gamle bænke i vores kirker sidder man næsten på et tyndt bræt med et rygstykke, der sidder i 90 grader. Mange har ovenikøbet så høje sidestykker, at man ikke kan se ud over dem.

Der er ingen nemme løsninger, og der er i hvert tilfælde mange følelser indblandet i denne problematik, men lad mig stille spørgsmålet: Hvad vil vi helst have i vores kirker? Bænke eller mennesker?

Afsluttende

Vi har af Jesus fået missionsbefalingen om at gå ud i al verden, men vi opfører os, som om al verden skal komme til os - på vore præmisser, vel at mærke. Jeg synes ikke, at det er at komme mennesker i møde. Hvis vi inviterer til fest, så ønsker

vi, at vores gæster skal trives. Det bør vi også gøre, når vi inviterer til gudstjeneste.

Vi fejrer i år (2017) reformationen. Luther gjorde både sproget, salmerne og liturgien forståelig i sin samtid. Jeg mener, at det er luthersk, her 500 år efter, at gøre det samme igen. I Boholte Kirke har vi, på baggrund af ovenstående svar, planlagt fem eksperimenterende gudstjenester, som skal have et mere rytmisk indhold, og som vil komme til at foregå søndag eftermiddag. Dette skal ikke ses som et tiltag for at ændre på højmessen, men som et forsøg på at skabe et alternativ til højmessen med et håb om at øge det samlede antal kirkegængere.

GUDS SVED

- EN DUFTORLOV I JERUSALEM, ITALIEN OG SYDGRÆKENLAND

Poul Joachim Stender, Kirke Såby og Kisserup Pastorat

Min studieorlov tilbragte jeg i Jerusalem, Italien og Sydgrækenland. Jeg var så heldig, at min biskop gav mig tre måneders orlov til at læse Bibelen med min næse. Og jeg blev dybt overvældet over, hvor mange dufte, der er i de bibelske skrifter. Foran mig på mit skrivebord står cirka 30 pipetteflasker. Jeg har indsamlet Bibelen på flakon og lært duftene udenad med min næse. Der er onycha, galbanum, frankincense, myrra, aloe, kanel, kalmus, kassia, henna, nardus, safran, ceder, isop, cypress, storax, ladanum, moskus og en masse andre dufte. Jeg ved ikke, hvorfor duftene har haft så lidt betydning i vores udlægning af Bibelen. Det er som om vi har bestemt os for, at Bibelen må ses og høres, men ikke lugtes. Takket været alle mine indsamlinger kan jeg nu lugte de bibelske skrifter, og det har givet mig en meget dybere forståelse af både Det Gamle og Det Nye Testamente.

Mine bibelske dufte vil jeg meget gerne give videre til andre. Derfor er der kommet en bog ud af studieorloven. Til efteråret vil den udkomme på Bibelselskabets forlag. Min arbejdstitel er "Guds sved". I antikken var det navnet på de allerbedste dufte. Og jeg håber, at jeg kan formidle, at de bibelske dufte kan udbydes til salg, sådan at de kan bruges i både undervisningen af mini-konfirmander og konfirmander. Vores hukommelse er knyttet tæt sammen med vores lugtesans. Det er derfor vigtigt, at vi også husker Bibelen med næsen.

Jerusalem, Italien og Sydgrækenland

Under min studieorlov mødte jeg i Jerusalem en kvinde, der havde specialiseret sig i bibelske dufte. Hun fortalte mig, at hun havde lugtet Jesus og var blevet besat af at genskabe den duft, hun havde mødt. Og hvorfor ikke? tænkte jeg. Når mange har set Jesus og hørt ham, kan man også lugte ham. Fem

Dufibutikken Perfuniq på Ben Sira Street, Jerusalem.

aftener i træk introducerede hun mig for bibelske dufte. Jeg er hende dybt taknemmelig for at have foræret mig nogle af de bibelske dufte, som ellers er meget svære at få fat i. Det gælder for eksempel onycha, der er fremstillet af en bestemt art af konkylierne fra Det Røde Hav.

Ligeledes kom jeg ved et tilfælde til den syditalienske by Spoleto, hvor jeg i en parfumebutik fik den ære at blive præsenteret for den italienske parfumeur Filippo Sorcinelli. Engang i sit liv producerede dette geni dufte til pavens klæder og har siden arbejdet i sine parfumer med at genskabe den helt unikke duft, der kan være i en katedral. Jeg har købt hans vidunderlige parfumer og går hver dag rundt og lugter som en kirke i Rom. Han gav mig nogle indfaldsvinkler til dufte, der åbnede min næse for en helt ny verden.

Et andet forunderligt møde under min studieorlov var præsten ved domkirken i Kalamata i Sydgrækenland. Hans navn er Soterios, og han introducerede mig til den græsk-ortodokse kirkes brug af dufte. Jeg blev dybt fascineret af hans fortælling om myron. Straks efter dåben følger det sakramente i hans konfession, der kaldes den hellige myron. Præsten tager en olivenoliebaseret parfume bestående af 57 forskellige dufte. Barnet er fortsat nøgent efter dåben. Og med en pensel smører han i korsform olien forskellige steder på dets krop, mens han for hver gang siger: "Dette er seglet på Helligåndens gave. Amen". Apostlene lagde hænderne på de døbt og gav dem Helligånden. Men det kunne de ikke fortsætte med. Kristendommen spredte sig ud i hele verden. Der kom flere og flere døbt, der skulle modtage Guds ånd. De måtte give Helligånden videre på en anden måde. Og hvilken måde er mere nærliggende end gennem duft? De kreerede en parfume

”Det hebraiske ord for at lugte, reiah, er beslægtet med det hebraiske ord for ånd, ruah. Lige så usynligt og uregerligt som ånden, glider duftene ind i os og gør noget ved os. Livet begyndte ikke i en fjern galakse. Det begyndte, da Gud Herren bøjede sig ned over Adam og blæste livsånde ind i hans næse. Sådan fornemmer jeg også livet som noget, der begynder i næsen.”

me, der med sine dufte symboliserer Helligåndens mange gaver. Cirka hvert tiende år bliver denne duft fremstillet i den hellige påskeuge.

Fra hele verden sammenkalder den økumeniske patriark i Istanbul ortodokse biskopper, præster, lægfolk og nogle særligt udvalgte parfumeurs. Og under bøn, sang, velsignelser, processioner og fra en opskrift fra det 8. århundrede bliver de mange duftstoffer påskemandag, -tirsdag og -onsdag kogt sammen med olivenolie. Skærtorsdag bliver parfumen helliget ved en meget smuk gudstjeneste - herefter sendes den til alle ortodokse biskopper i verden, der sørger for, at olien kommer videre til deres kirker. Udover barnedåb bliver myronen brugt ved indvielse af kirker, særlige alterduge, når mennesker, der har gjort bod, vender tilbage til kirken, og når døbt fra andre trossamfund ønsker at blive medlem af den ortodokse kirke. Da Grækenlands sidste konge, Konstantin, blev indviet til sin gerning, fik han også den hellige myron på sig.

Bibelen læst med næsen

Når man læser Bibelen med næsen, begynder man at tolke Bibelen på en anden måde, end den man er vant til. Jesus var sand Gud og sandt menneske. På et plan har han lugtet som alle andre bibelske personer. Men samtidig har der været en duft ved ham af evigheden, så mange med deres næse har fornemmet ham som Guds søn. Det har jeg fundet adskillige eksempler på. Jeg er også blevet overbevist om, at de tre vismænd ikke nøjedes med at komme med to duftstoffer, myrra og frankincense, til Jesusbarnet. Guldet har været det tredje duftstof. Måske det bibelske Gilead-balsam. Ligeledes har jeg nye tolkninger på kvinden, der hældte nardus over Jesus, Josef, der blev reddet af en duftkaravane, Højsangens dufte, Veronicas svededug, ligklædet i Torino etc. Hvis Bibelen læses med næsen, kommer der nye vinkler på mange af fortællingerne.

Under mine studier af Bibelens dufte har jeg ofte spurgt mig selv om, hvorfor vi i folkekirken ikke bruger dufte. Luther påbød os ikke at afskaffe røgelse. Det var ikke særlig betyd-

Præsten Soterios fra den sydgræske by Kalamata med den hellige Myron-olie.

ningsfuldt for ham, om den lutherske kirke anvendte dufte eller ej. Men lutherdommen holdt op med at bruge det for at adskille sig fra den kirke, som man havde brudt med, ligesom kristendommen de første 300 år også afstod fra at bruge dufte i liturgien for at adskille sig fra de religioner, der herskede omkring de kristne, og som flittigt anvendte dufte i deres ceremonier. Under min studieorlov nåede jeg frem til, at min kirke, folkekirken, faktisk benytter masser af dufte. På vores altre brænder der stearinlys, som der i templet i Jerusalem, før det blev ødelagt år 70 e. Kr. af Titus, blev lavet bål med dyre- eller planteofre til Gud Herren. Vores stearinlys består ligesom de gamle bibelske røgofre også af animalsk eller vegetabilsk fedt. Vi kan lugte den helt specielle duft, som udgår fra ægte stearin. Hver søndag, til kirkelige handlinger, koncerter etc. er der friske blomster på alteret, og er der en særlig festdag, pynter vi stolerækkerne med blomster. De fleste bilder sig ind, at det er for at glæde vores øjne. Og det er det også. Men vi tilbyder også vores Gud med dufte af liljer, roser, georginer og nelliker.

En ubevogtet port

Min konklusion på studieorloven blev, at det ikke er uden grund, at næsen er placeret midt i ansigtet. Den er vores mest centrale sans, en ubevogtet port, der fører ind til sjælens dybeste kamre. Pludselig kan man stå i et nymalet rum, og lugten af den våde maling sætter voldsomme følelser i gang. Man husker, uden at ville det, en særlig stemning eller oplevelse, der måske ligger langt tilbage i ens barndom. Det hebraiske ord for at lugte, reiah, er beslægtet med det hebraiske ord for ånd, ruah. Lige så usynligt og uregerligt som ånden glider duftene ind i os og gør noget ved os. Livet begyndte ikke i en fjern galakse. Det begyndte, da Gud Herren bøjede sig ned over Adam og blæste livsånde ind i hans næse. Sådan fornemmer jeg også livet som noget, der begynder i næsen.

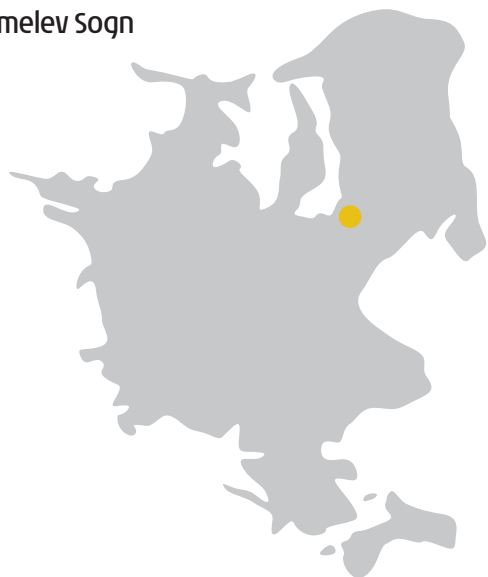
Desværre har vi i dag glemt at tage næsen lige så alvorligt som kvinderne og mændene i Bibelen. Vi træner vores muskler. Men ikke vores næse. Når vi køber vores fødevarer, er de pakket ind i plastik. Det er øjnene, der bedømmer maden, og ikke lugtesansen. Forskerne råder os til at lære fremmedsprog og løse krydsogtværs for at forbedre hukommelsen og forebygge alzheimer. Men hvor mange næseråd støder vi på? Hvem laver kampagner for, at vi kan få et højere og dybere og stærkere liv ved at motionere vores næse til at lugte mere og mere? Om 100 år er vores næsers evne til at lugte måske halveret med 50 procent!

I Bibelen var de næsvisse, og deres visdom bestod blandt andet i, at de var overbevist om, at de måtte have Gud med i deres liv for at kunne leve. Ligesom Job indså de, at uden Guds ånde i deres næse kunne de ikke handle ret og holde sig til sandheden. Med deres vejtrækning sugede de evigheden ind i sig. De stolede på deres næse. Gode dufte var forbundet med godt helbred, god mad, udødelighed, guddommeligt nærvær. Dårlige dufte med sygdom, destruktion, det onde, fravær af Gud!

Jesus kom til vennen Lazarus, der havde ligget død i sin grav i flere dage og stank. Han blev kraftigt advaret mod at nærme sig en lugt, der var ond. Men han gjorde det alligevel, og ved at opvække Lazarus fra døden demonstrerede han ikke bare sin magt over liv og død. Jesus viste, at han var næsernes næse. Han kunne forvandle onde lugte til gode lugte. Hvor Gud er, både i Det Gamle og Det Nye Testamente, kommer der til at dufte godt!

GUD SKAL DA VÆRE RELEVANT!

Marianne Juel Maagaard, Himmelev Sogn

“Hvis mennesket ikke kan opsøge Gud og forsøge at skabe rammerne for kontakt på eget initiativ, bliver guden uinteressant. Det bliver umuligt at indgå i social interaktion med guddommen, og derfor bliver det i sidste ende umuligt at betragte guddommen som en egentlig agent, som har relevans i den enkeltes liv. Derfor er ritualet vigtigt, fordi der her er skabt et autoriseret rum for kontakten med Gud...” (Johansen 2009, 211).

Hvis man vil have et nyt blik på sin prædiken, kan man sende den i prædikenværksted, enten hos gode kolleger eller hos menigheden. Men hvis det er ritualerne, man gerne vil have et nyt blik på, hvor sender man dem så hen? Svaret er (naturligvis): Ingen steder! Folkekirkens ritualer er om ikke ligefrem hugget i stentavler, så dog nedskrevet i ritualbogen, hvilket næsten kommer ud på ét. Ritualerne er, som de er.

“Og i sidste omgang ændrede vi også nadverritualet. Men kan man overhovedet det? Og bør man?”

Bare ikke i Himmelev Sogn. Her har menighedsrådet sammen med præster, kirkemusikere og menighed begået liturgisk selvtægt og formuleret kirkens eget nadverritual.

Forud for dette har været en mangeårig proces for at få højmissen til at virke helstøbt og imødekommende. Det har været magtpåliggende for menighedsrådet, at også kirkefremmede, konfirmander og dåbsfamilier følte sig velkomne i

gudstjenesten. Det har resulteret i en række finjusteringer. Og i sidste omgang ændrede vi også nadverritualet. Men kan man overhovedet det? Og bør man?

Jeg brugte min studieorlov til at færdiggøre en master i homiletik på Københavns Universitet. Masteropgaven kom til at handle om nadver, belyst ud fra en homiletisk vinkel. Inden for homiletikken har man igennem nogle årtier haft fokus på tilhørerne. Marianne Gaarden (teolog, nu biskop over Lolland-Falsters Stift, red.) har vist os, at der sker en stor meningsproduktion nede på kirkebænken. Præsten kan ikke regne med at kunne levere sin prædikenpakke intakt, men er dog en vigtig katalysator for den mening, der i sidste ende opstår mellem prædikant og tilhører. Samme tendens har Nete Hele- ne Enggaard vist i sin undersøgelse af kirkelivet i Helsingør stift. Her blev seks kernekirkegængere interviewet om nadverdeltagelse og viste sig at have seks meget forskellige oplevelser og tolkninger af nadveren – og ingen af dem i tråd med den officielle lære om nadverens teologi!

Nadverfejring, men hvorfor?

I den lutherske kirke har vi valgt at sætte alt på ét bræt, nadverteologisk set. Nadver handler om syndsforladelse. Sådan har det ikke altid været. I den tidlige kristne kirke handlede nadver om fællesskab, om delagtighed i Kristus og i hinan-

*”Kirkens ritualer er ikke kun noget,
vi deltager i for at bekræfte, hvad vi tror på.
Måske er det også sådan, at deltagelse
i ritualer skaber en tro hos folk?”*

dens liv. Det handlede om diakoni – om at mætte de sultne. Det handlede om at sige tak og om at mindes Jesus.

I Himmelev ville vi gerne, at nogle af de motiver kunne træde mere frem i ritualer, så et større betydningspotentiale kunne aktiveres hos menigheden. Vi er nemlig ikke tilfredse med blot at lade nadveren være ”det skelsættende sakramente”. Kirkens ritualer er ikke kun noget, vi deltager i for at bekræfte, hvad vi tror på. Måske er det også sådan, at deltagelse i ritualer skaber en tro hos folk? Hvis det er tilfældet, at deltagelse skaber relevans og måske i sidste ende tro, så kan det da ikke være tilfredsstillende, at flertallet af danskere vælger at handle på en måde, som ikke styrker deres tro og følelsen af fællesskab.

Der findes en mængde gode og saglige argumenter for ikke at lave om på kirkens ritualer. Ritualteoretisk set kan det virke belastende for folk, hvis de selv får ansvar for ritualerne. Et ritual er jo ellers en aflastning, fordi deltageren her træder ind i en anden sfære, hvor handlingerne er givet på forhånd, og hvor han eller hun kan nøjes med at handle – tro og mening er for så vidt ligegyldigt i forhold til den rituelle deltagelse. Barnet er ikke mere eller mindre døbt, bare fordi gudmorderen har sine tvivl.

Hensynet til traditionen vejer også tungt. En del af glæden ved at gå i kirke er jo netop, at her skal jeg ikke tænke over, hvad jeg skal gøre – det er godt og trygt, fordi jeg kender det hele på forhånd. Hvis jeg vel at mærke kender det hele på forhånd. Hvis ikke, kan der være forbavsende få steder i en klassisk højmesse, hvor en udenforstående kan få smidt en krog ind og hægte sig på.

Æstetisk kan indvendingen gå på, at ritualerne er det mystiske, ophøjede, det uforståelige, som ikke skal kunne forstås – netop herigennem mærker man, at man står over for det guddommelige.

Teologisk er der ikke helt så mange indvendinger. Som teologer ved vi jo godt, at ritualerne ikke er faldet ned fra himlen. Og Luther var selv meget liberal i forhold til ritualerne, men havde dog et noget mere skrabt gudstjenesteideal, end tilfældet er ved de fleste højmesser i dag. En teolog som Alexander Deeg leverer en svidende kritik af pædagogiserende og homiletiserende gudstjenester, hvor alt bliver forklaret, og hvor ordet får så meget plads, at det kultiske negligeres. Hans ideal er en ny besindelse på den evangeliske gudstjeneste som Ord-Kult – altså begge dele på én gang!

Ritualeftersyn

Men der er også gode grunde til at give ritualerne et eftersyn. Den ene handler om transparens. Siger ritualet faktisk det, vi synes, det skal sige? Eller har betydningen ændret sig hen over årene?

Den anden har med det almindelige præstedømme at gøre. I Himmelev er vi lykkedes med at få aktiveret menigheden – ikke kun ved prædikenværksteder men også ved produktionen og evalueringen af nadverritualet. Både præster og menighed er blevet klogere af at lytte til hinanden.

Det tredje argument for et ritualeftersyn har med imødekommenhed at gøre. Luther gjorde op med den uforståelige gudstjeneste. I en kirke, hvor Ordet tilkendes allerstørste betydning, er det da uheldigt, hvis mange af ordene er sort tale. Så kunne

vi ligeså godt tale latin. Den tyske teolog Anne Gidion foreslår, at vi i kirken anvender "plain language" – et enkelt sprog med ukomplicerede sætningskonstruktioner. Vi skal ikke give køb på indholdet. Vi skal ikke banalisere.

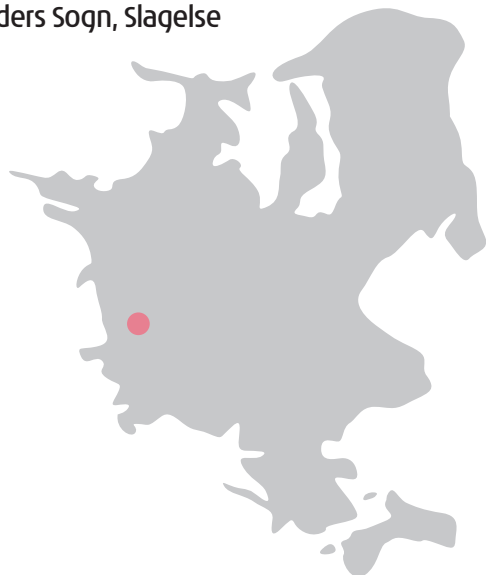
Vi har en stor og kompliceret historie at fortælle. Så lad os fortælle den, så alle kan forstå det, vi siger. Måske forstår de alligevel ikke selve historien. Men det skal ikke være fordi, vi ikke gjorde os den allerstørste umage.

Masteropgaven i sin helhed kan rekvireres hos Marianne Juel Maagaard på mail: mjm@km.dk

AT FORTÆLLE OM MENNESKER

Lone Uldall Jørgensen, Sct. Peders Sogn, Slagelse

I min studieorlov har jeg beskæftiget mig med mennesker – eller rettere sagt fortællinger om mennesker. Jeg er dykket ned i nogle af de mange fortællinger om mennesker, som vi kan læse i Det Gamle Testamente.

For til den bibelske fortælling hører mennesker. Hvem kunne vel forestille sig en fortælling, uden at der var nogen, der agerede i den? Gud er Gud for mennesker, og det er i forholdet til mennesker, at Gud viser, hvem han er. Og det er i forholdet til Gud, at det bibelske menneske får sin virkelige identitet som skabt i Guds billede.

Hvorfor Det Gamle Testamente?

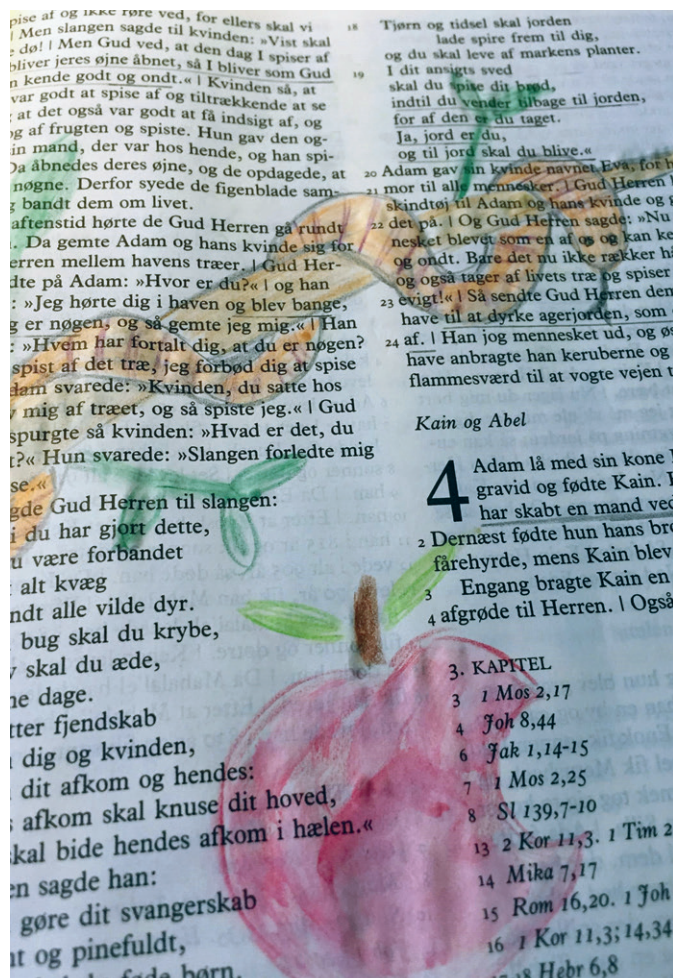
Men hvorfor nu lige beskæftige sig med Det Gamle Testamente, kunne man spørge – for det er jo virkelig gammelt, og det er på mange måder så fjernt fra os. Langt fra alt i Det Gamle Testamente giver mening i en nutidig kontekst. Det er næsten uoverskueligt stort, og det er så propfuldt af tanker og temaer, at det næsten kan virke umuligt at overskue.

Og det er alt sammen rigtigt. Men grunden til, at det skulle være Det Gamle Testamente, er den enkle, at det simpelthen er her, at de gode historier findes.

Teksterne i Det Gamle Testamente beskriver meget ligefremt, hvordan det er at være menneske. Det hele er med. Der tegnes ikke noget glansbillede af menneskelivet. Menneskelivet tegnes, som det er på godt og ondt. Enhver præst ved, at når der skal vælges tekster til en bisættelse, ja, så er der især i Salmerne Bog og i Prædikerens Bog gode tekster, som kan spejle det levede menneskeliv.

De mange tekster i Det Gamle Testamente giver tilsammen et billede af menneskelivet med de mange facetter, det rummer. Basale grundvilkår som vi alle lever under i lykke og ulykke med fødsler og død, arbejde og familieliv, trivsel, sundhed og glæde – men også med sygdom, lidelser og sorger. I Det Gamle Testamente kan vi læse om mennesker, der oplever, at der findes tider med velsignelser og lykke. Men vi kan sandelig også læse om det modsatte; at der findes tider med modgang, og hvor ting mislykkes. Det er også i Det Gamle Testamente, at vi finder menneskers reaktioner på de vilkår og tilskikkelser, som tilværelsen byder.

Der er kort sagt både lyse og mørke stemmer.

”... så I bliver som Gud og kan kende godt og ondt.”

Menneskelivet vedbliver at være det samme

Men skal disse ældgamle tekster have nogen mening for os, ja, så må vi konstant arbejde med dem. Selv fortælle dem, lytte til dem og forsøge at vriste en mening ud af dem, som vi kan bruge til noget i forhold til os selv og vores egen situation. Der er langt fra en mellemøstlig nomadkultur, som den udspillede sig for flere tusinde år siden og til det vesteuropæiske, højteknologiske samfund, som vi lever i i dag.

Det er vigtigt at kende sine traditioner. Der er stor historisk, kulturel og sproglig afstand mellem os og Det Gamle Testamente, men på trods af det er der meget, som klinger med i vores liv. En væsentlig del af den fortid, som vi moderne mennesker stadig er i dialog med, er jo uden tvivl de bibelske fortællinger, uanset om man er bevidst om det eller ej. I litteratur, musik, billedkunst og film lever fortællingerne videre. De er den grund, vores kultur hviler på. Og menneskelivet som sådan er jo stadigvæk det samme. Mennesker søger til stadighed mening og sammenhæng i det at være menneske: *Hvem er vi? Hvad kan vi? Hvordan fungerer vi? Hvor er vores muligheder og grænser? Hvad skal vi, og hvad er vores funktion og opgave her i verden?*

Disse spørgsmål vil mennesker stille til alle tider, ja, det at reflektere over sin egen eksistens, er vel netop det, der kendetegner mennesket.

Den gode fortælling er tidløs

Jeg har i min studieorlov læst forskelligt om antropologi i Det Gamle Testamente, men jeg har primært beskæftiget mig med den antropologi, som er i fortællestoffet, ganske enkelt fordi det er fængslende.

Jeg oplever det i konfirmandstuen. De gamle bibelske fortællinger kan stadigvæk fange, så de kan skabe et øjeblik af ro og lydhørhed i en teenageverden, der er fyldt med larm og smartphonens evindelige krav om ”at være på”. Og hvorfor kan de mon det? Ja, det må være, fordi fortællingerne er gode. Og det der kendetegner den gode fortælling, det er jo, at den er medrivende og ikke mindst, at der i fortællingen er personer, som vi kan spejle os selv og vores eget liv i.

De bibelske fortællinger handler om aspekter ved et ganske almindeligt menneskeliv. Mange af os har hørt dem, da vi var børn; vi lyttede til den voksnes stemme, alt imens fortællin-

*”De gamle bibelske fortællinger kan stadigvæk fange, så de kan skabe et øjeblik af ro og lydhørhed i en teenageverden, der er fyldt med larm og smartphonens evindelige krav om ”at være på”. Og hvorfor kan de mon det?
Ja, det må være, fordi fortællingerne er gode.
Og det der kendetegner den gode fortælling, det er jo, at den er medrivende og ikke mindst, at der i fortællingen er personer, som vi kan spejle os selv og vores eget liv i.”*

gen dannede billeder af palmer og kameler og telte og karavaner og engle på vore nethinder.

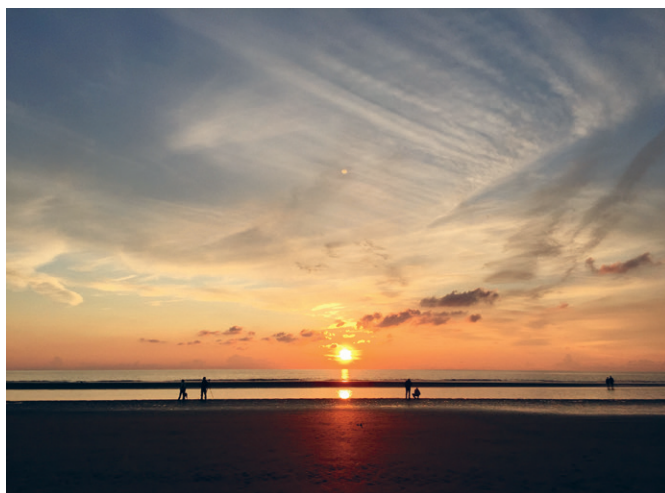
Som voksne hører vi fortællingerne på en anden måde, og vi må gå dybere ned og finde andre lag i fortællingen, og måske finder vi der noget, vi kan spejle os selv og vort eget liv i.

Bibelens sprog er hjertets sprog

Man kan læse med hjernen, og man kan læse med hjertet. Og Bibelens sprog læses måske bedst som hjertesprog; altså et sprog, som vi må lytte til med hjertet. Et sprog som vi hele tiden må fortolke og forholde os til eksistentielt. Når man lytter til hjertesproget, så fortæller Bibelen ikke historie, men *historier* – livshistorier, der handler om mennesker og deres liv med Gud

og hinanden. Historier, der ikke kun hører til i en fjern fortid, men som i høj grad også kan spille med i vores liv i dag.

Mennesker er forskellige, og selvom vi deler livets grundvilkår, ja, så er vores livskår jo langt fra ens. I en ganske almindelig dansk folkekirkelig menighed er der forskellige mennesker, som kommer fra hver deres baggrund og med hver deres i livets rygsæk. Og derfor høres en prædiken ikke ens. De fleste præster har vel oplevet, at det, der blev hørt, ikke nødvendigvis var det, som man selv troede, at man havde sagt. Og det er selvfølgelig fordi, fortolkningen sker undervejs – enhver tolker det sagte ind i sit eget liv, og således sker det også med de bibelske fortællinger om mennesker – vi tolker med vores eget liv. Vi har simpelthen os selv med, når vi læser eller lytter.

”Her er det store og vidtstrakte hav” - Lakolk Strand, Romø.

Det u-perfekte er godt nok

Gennem mere end 1000 år har Bibelens fortællinger og budskaber vævet sig ind i danskernes måde at tænke og tale på. I Det Gamle Testaments mange fortællinger om mennesker kan vi læse, at intet menneske er perfekt, og alligevel kan Gud bruge os u-perfekte mennesker. Det u-perfekte menneske findes jo til alle tider, men i vore dage synes der at være en forventning om, at vi helst skal være perfekte! Selv et børnehavebarn ved vel efterhånden, at man hele tiden skal bestræbe sig på at blive en bedre udgave af sig selv; at man skal udvikle sig og finde skjulte ressourcer og ikke mindst, at man selv bærer ansvaret for denne proces.

Og det er alt sammen krav, som mange ikke kan leve op til. Og derfor rammer Bibelens oldgamle fortællinger fortsat ind i menneskers aktuelle livssituation, og de kan hjælpe os med at blive klogere på livet. Jeg kan give et enkelt eksempel – hvis vi et kort øjeblik vender os mod konfirmandstuen, ja, så kan konfirmander i dag sagtens spejle sig i fortællingen om Kain og Abel. Konfirmander ved godt, at søskende kan blive jaloux og rasende på hinanden. De ved godt, at mennesker higer efter anerkendelse og efter at blive set. (Det er jo det, de hele tiden selv gør på de sociale medier). Så fortællingen om Kain

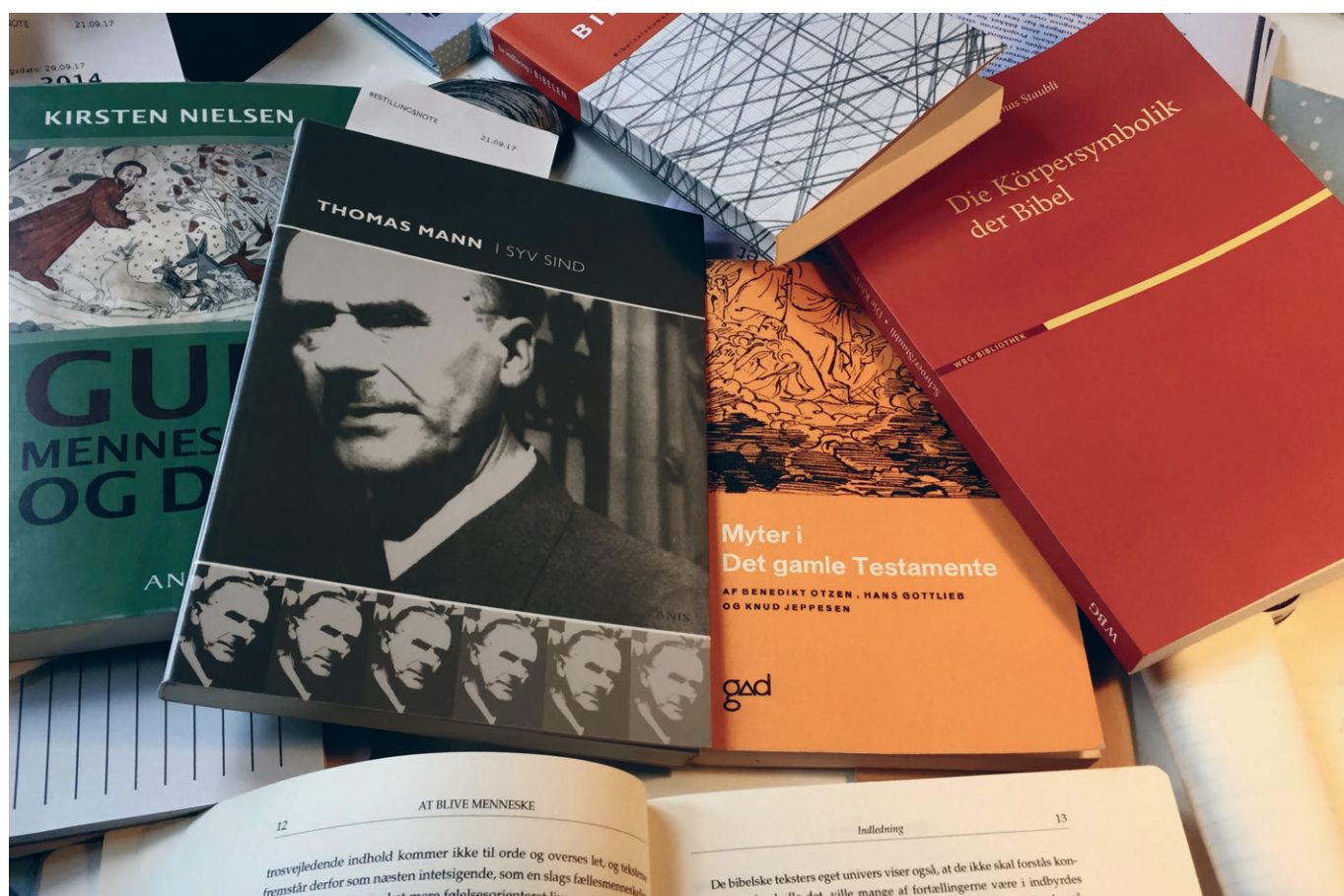
og Abel fortæller konfirmander anno 2018, at jalousi og misundelse findes, og at uretfærdighed findes – og sådan har det været, så længe der har været mennesker på jorden! Og hvilket menneske har ikke oplevet, at ens egen samvittighed ikke ville lade en i fred, så man som en anden Kain måtte drive hvileløst rundt?

Hvad er da et menneske?

I Salmernes Bog, som traditionen jo tilskriver selveste Kong David, dér stilles i kap. 8 det store eksistentielle spørgsmål – *hvad er da et menneske?*

Det spørgsmål kan man forsøge at give mange svar på ud fra Det Gamle Testamente selv, og svarene vil langt fra være entydige. Men kigger man på Davids eget livs fortælling, så kunne svaret være, at et menneske indeholder to dele – både det lave og uværdige (hvilket i fortællingen om David afspejles i hans forhold til Batseba og hendes mand Urias), det som man måske helst skjuler både for sig selv og andre, men sandelig også det fine og det ædle.

For begge dele findes i os alle.

Tid til både at samle sig og sprede sig.

ENDELØS TOMHED, ALT ER TOMHED

Lars Michael Hansen, Sct. Peders Sogn, Næstved

Da jeg fortalte en sød kollega, at jeg skulle have studieorlov i foråret 2017, spurgte hun interesseret, hvad jeg dog skulle lave? Jeg svarede hende, at jeg skulle læse Prædikerens Bog i Det Gamle Testamente, og så tilføjede jeg sætningen: Hvad skulle jeg ellers lave?

Hvad skulle jeg ellers lave? Prædikerens Bog har jeg aldrig nogen sinde kunnet slippe. Da jeg som teologistuderende stiftede bekendtskab med skriftet første gang hos professor Svend Holm-Nielsen, var der noget i det, som fæstnede sig og samtidig sendte mig til tælling.

Som ung teologistuderende var der mange, som ville give én gode råd, belære en om, hvordan man skulle leve. Hvad man skulle tro og mene og således forsøge at præge ens liv. Hver eneste gang jeg mødte den slags velmenende råd, tog jeg Prædikerens Bog frem, og sagde til mig selv, at det er meget

godt; men det er "alt sammen tomhed, endeløs tomhed". Og så glemte jeg det hele og fulgte min egen mavefornemmelse.

Prædikerens Bog har altid været en stor hjælp, når jeg mødte lidt for forudfattede meninger eller stålsatte holdninger om dette eller hint.

Og her i mit livs efterår ville jeg vende tilbage til denne Prædiker. Jeg ville læse skriftet på hebraisk, som jeg i sin tid havde gjort det hos Holm-Nielsen.

Meningsløshedens problem

Prædikerens bog handler om meningsløshedens problem. "Endeløs tomhed, sagde Prædikerens, alt er tomhed". Disse ord går som en rød tråd gennem hele skriftet. Prædikerens tager forskellige temaer op til behandling, og gang på gang kommer denne påstand igen; om så det ene, så det andet erklærer han: "Også dette er tomhed". Han iagttager, hvordan menne-

"Intet menneske ved, hvor han selv er på vej hen, og ingen kan fortælle ham det." Prædikerens Bog 10,14. Foto: Anette Ejning.

sker forholder sig i livet og konstaterer, at det er tomhed, fordi der ikke kommer det ud af det, som mennesker tilstræbte. Han overvejer menneskers muligheder i tilværelsen, men når til det resultat, at mennesket ingen muligheder har. Kort og generelt sagt: Han konstaterer livets meningsløshed.

Jeg holder af Prædikerens bog, fordi den taler ærligt om, hvordan det er at være menneske. Jeg synes også, at jeg i glimt oplever, at spørgsmålet om livets mening ikke er så let at svare på. Jeg genkender noget af mig selv i Prædikerens Bog.

Hvem er da denne Prædiker? Der står i bogen, at han er Davids søn, konge i Jerusalem – altså Salomo. Salomo kender vi fra Bibelens kongebøger, og han står som forfatter til Ordsprogenes Bog og Højsangen.

Forskningen er enig om én ting. Salomo er ikke forfatteren. Det er en fiktion. Men hvem er han så? Hvor og hvornår lever

han, denne Prædiker, forfatteren til Prædikerens Bog? Hvor meget er han påvirket af den omgivende kultur fra Ægypten, Syrien og Mesopotamien?

I sin kommentar (*Prædikerens bog og Klagesangene*, København: Det Danske Bibelselskab 1993), karakteriserer Svend Holm-Nielsen ham som en vidtberejst og belæst åndsaristokrat fra det 3. århundrede. En mand der har levet med i den græsk-hellenistiske kulturverden. Måske en grå eminence, der med en verdensfjern livstræthed og et distanceret forhold til sin egen rigdom har betragtet livet og tilværelsen.

Tilskueren til sin egen tilværelse

Prædikerens visdom består i, at han har set. Han har ved selvsyn konstateret, at verden nu engang ikke er retfærdig, og at mennesket er udleveret til en blind skæbne. Prædikerens har prøvet alt, hvad denne verden har at byde på: det søde liv med dets nydelser, praktisk foretagsomhed til gavn for andre, ja

*”Jeg holder af Prædikerens bog,
fordi den taler ærligt om, hvordan det er at
være menneske. Jeg synes også, at jeg i
glimt oplever, at spørgsmålet om livets
mening ikke er så let at
svare på.”*

selv søgen efter viden og indsigt. Men intet gav bonus eller udbytte. Der er ingen mening med det hele og slet ikke nogen frelse. Døden rammer os alle. Det går dyr og mennesker ens.

Prædikerens gør sig også nogle tanker om Gud, hvis man da kan tale om et Guds billede eller en teologi. Han siger, at evnen til at udforske verden og muligheden for at spise og drikke og nyde livet, kommer fra Gud (1,13 og 2,24 m.fl.). Men Gud kræver mennesket til regnskab: ”Både den retfærdige og den uretfærdige dømmes af Gud” (3,17). Prædikerens inddrager sjældent Gud i sin argumentation, og for ham er Gud ikke historiens gud, der griber ind, men en, der fastlægger verdens gang (3,14-15). Gud er nærmest fjern, hævet over verdens forandringer, utilgængelig og uransagelig. Gud lader sig ikke påvirke eller bevæge af menneskers bønner. Det nytter ikke at gå i rette med Gud (6,10) eller bede til ham. For Prædikerens at se er Gud en skjult og fjern Gud, der dog tillader os mennesker glæder en gang imellem. Men ellers er menneskets rolle nærmest en slags tilskuer til sin egen tilværelse. Måske er det derfor, at politiske forandringer slet ikke optager Prædikerens.

Gudsfrygt

Man har kaldt Prædikerens for tvivler, endog fritænker, ja sågar ateist, men han er ingen af delene. Prædikerens er en god

jøde, hjemmehørende i Jerusalem, levende i den oprindelige gudsfrygt. Han tvivler ikke på Guds eksistens, men kun på menneskets evne til at gennemskue og beherske tilværelsen. Han sætter spørgsmålstejn ved de toneangivendes holdninger og konventioner. Han afviser dem ikke blankt, men han spørger: Hvor ved I det fra? Hvad giver jer ret til at tale om tilværelsen på en letfærdig måde? Og så henviser han til sine egne erfaringer.

Martin Luther har skrevet et forord til Prædikerens Bog. Når Prædikerens siger, at alt er tomhed, så er det ikke skabningen, han tænker på, hævder Luther, men så tænker han på al den uro og bekymring, mennesket gør sig i sin higen og stræben. Mennesket skal blive på sin plads som menneske og ikke gå ud over sin grænse og bygge babelstårne. Det skal heller ikke være asket og vende sig mod en anden og bedre verden. ”Wie es Gott füget, daran mir genüget”. (Som Gud det føjer, dermed jeg mig nøjer), sådan sammenfatter Luther Prædikerens budskab.

Grundstedet i Prædikerens Bog er kapitel 9 vers 7-8-9: ”Så spis da dit brød med glæde, og drik din vin af et glad hjerte, for Gud har allerede sagt god for, hvad du gør. Dine klæder skal altid være hvide, dit hoved skal ikke mangle olie. Nyd livet

"Lys er smukt, og det er vidunderligt at se solen." Prædikerens Bog 11,7. Foto: Anette Ejning.

med den kvinde, du elsker, i det tomme liv, Gud har givet dig under solen. [...] Alt hvad din hånd finder på at gøre, skal du gøre af al din magt, for i dødsriget, hvor du går hen, er der ingen handling eller sammenhæng, ingen kundskab eller visdom".

Prædikerens horisont slutter ved døden. Som kristne har vi lov at se videre; men Prædikerens vil holde os fast på den verden, vi lever i. Som nok er en ond verden. Men den er til syvende og sidst Guds verden – og den verden hvor Jesus levede, døde og opstod.

VOR HERRE TIL HEST

Janne Ortved Melcher, Nordstevns Pastorat

Fra 1. september til 30. november 2017 havde jeg orlov fra et ellers travlt og godt præsteliv. Orloven var givet til, at jeg kunne skrive på den bog, jeg længe har været i gang med, men aldrig rigtig har haft tid til at få struktur og samling på.

Mit ønske var at skrive den færdig, men konklusionen blev ret hurtigt, at det at skrive en bog på 3 måneder er utopi, især da det hurtigt gik op for mig, at jeg ikke bare var i gang med én, men to bøger: Den oprindelige bog, "Præstegårdsliv på godt og ondt", med pæne billeder og en masse forklaring og forkyndelse, hyggelige madopskrifter og meget andet - men derudover også en bog, der aldrig skal udgives, nemlig den hvor alle frustrationerne får friløb, hvor det at skrive bliver til en slags selvterapi og refleksion over ikke blot præstegårdslivet, men hele den danske folkekirke.

Efter 15 års virke som præst er det sundt at få tre måneder til at tænke sig om, tænke efter og mærke, hvor er det egentlig at skoen trykker. Hvad er det, jeg gerne vil have lavet om på, og hvad er godt. Hvad er det, jeg ikke kan lave om på, og hvor er det, jeg skal tage fat.

Jeg bruger meget af min fritid på ryggen af familiens hest, derfor kom den hemmelige bog til at hedde "Vor Herre til

hest". Den ligger nu i computeren, og der ligger den godt. Den har givet mig ro og overblik, dele af den kommer med i bogen "Præstegårdsliv på godt og ondt", men i en kontrolleret og ordentlig form.

Her følger tre essays, klummer, tanker eller, hvad vi nu skal kalde dem:

Præstegårdsliv på godt og ondt

Vi er en præstegårdsfamilie bestående af Janne, Claus, Jonathan på 18 år, Marie på 11 år, en hest, en kat og 3 ænder. Vi bor ude på landet, derude hvor tranetræk, anemoner og landmændenes spredning af gødning varsler forår. Her er skønt at bo, årstidernes skiften, nære venner og masser af frisk luft. Jeg kan, på trods af at de første 30 år af mit liv er levet i København, ikke forestille mig at skulle bo midt i byen igen. Måske passer det, de siger hernede: "En gang Stevns altid Stevns".

Inspirationen til bogen kom, da jeg var til polterabend. En god gammel ven skulle giftes, hans tilkommende kendte jeg ikke, og heller ikke hendes veninder, en flok søde og skønne kvinder, som jeg nu skulle tilbringe en hel dag og aften sammen med. Efter Zoologisk Have og porcelænsmaling endte vi hos brudens kusine til aftensmad, og livligt gik snakken. Snart kom vi ind på det, at jeg er præst og bor i en lækker, stor, gam-

”Efter 15 års virke som præst er det sundt at få tre måneder til at tænke sig om, tænke efter og mærke, hvor er det egentlig at skoen trykker. Hvad er det, jeg gerne vil have lavet om på, og hvad er godt. Hvad er det, jeg ikke kan lave om på, og hvor er det, jeg skal tage fat.”

mel præstegård på landet med parklignende have, ænder, gartner og fadebur. På overfladen lutter idyl, juleaften må være noget helt specielt. Jo jo, men... var mit opfølgende svar hele tiden, og efterfølgende måtte jeg spørge mig selv hvorfor? Hvorfor kunne jeg ikke bare slå ud med armene og prise præstegårdslivet i høje toner? Vel fordi der er mange men'er.

Der er mange ting, som er en udfordring at leve med. Fordi man som præstegårdsfamilie aldrig helt selv har valgt. Det er de folkevalgte, menighedsrådet, der har valgt. Det er dem, som bestemmer, når der skal laves nyt. En ting er økonomien. Noget andet er, at det ikke er vores hus, og at vi skal flytte ud, når jeg går på pension, eller at familien skal flytte inden for 3 måneder, hvis jeg skulle dø. Vi lever med det og i det. Vi ville ikke bytte for noget, og dette er ikke en klagesang over præstegårdslivet. Det er i stedet en historie og mine ydmyge refleksioner over livet i en præstegård, livet i folkekirken og livet i det hele taget.

Livets og Kundskabens træ vokser på badeværelset

Det er en gave at bo i Strøby Præstegård. Vi er meget taknemmelige og kniber ind imellem os selv i armen for at se, om vi virkelig er så heldige, eller om det er en drøm. Vi ville aldrig kunne finde råd til at bo så flot og så lækkert. Udgifterne til vedligeholdelse, varme og meget andet overstiger med flere

længder, hvad vi ville kunne rumme inden for vores helt almindelige indtægter. Jeg har altid været velsignet med et forstående og lyttende menighedsråd, og der har altid været respekt om, at det er vores hjem og bolig. Men det er meget specielt at bo et sted, hvor man ikke selv bestemmer, hvad der skal ske. Ikke at kunne prioritere om der skal købes ny bil eller laves nyt badeværelse.

Vores badeværelse er fra en gang i 70'erne. Det er her, at Livets og Kundskabens træ vokser på fliserne. Gulvet og brusenichen er beklædt med tidstypisk brunt linoleum. Det er synsudsat ad flere omgange, men der har endnu ikke været plads til det i budgettet, for en skimmelramt kirke og forpagterbolig har selvfølgelig første prioritet. Det er klart og fuldt forståeligt, men anderledes at skulle leve med i hverdagen. Vi har lige købt en splinterny bil. Måske havde vi prioriteret anderledes, hvis vi også skulle have haft råd til et nyt badeværelse. Badeværelset kommer på et eller andet tidspunkt, når den nye bil holder i garagen, og så har vi begge dele. Sikke en gave!

Rend mig i traditionerne

Hvorfor kigger vi ikke indimellem kritisk på, om traditionerne passer ind i det liv, vi lever?

Hvorfor skal vi, når vores verden er vendt på hovedet, og vi står med vores lille nyfødte på armen, til at arrangere en barnedåb for hele familien og alle vores venner? Hvorfor er der ikke tradition for, at nogen andre tager over, så den nybagte familie blot skal møde op i kirken eller til navngivningsfesten, og så er der nogen andre, der har klarer det hele: brunch, frokost, kage med små tæer formet i fondant, borddækning, alt? Bare det at komme i tøj, få barnet til kirke i en nystrøget dåbskjole, kan være noget af en bedrift i sig selv.

At arrangere en barnedåb for de 50 nærmeste familie og venner, det er immervæk noget af en opgave at tage på sig, når man samtidig skal have mælken til at løbe rigtigt til, vænne sig til at være vågen flere gange i løbet af natten, og så skal far til at gå på arbejde igen. Det bliver ikke bedre af, det er anden gang, man bliver forældre og går fra at have et barn til at have børn, for så skal den store også passes.

Hvorfor er traditionen, at det er forældrene, der betaler brylluppet og kjolen, buketter og de højhælede sko? Hvorfor betaler de ikke i stedet barnedåben? Ved langt de fleste bryllupper, er der overskud både økonomisk og i tid. Hvorimod når en lille ny ankommer, er der hverken økonomi eller tid. Al tiden går med barnet, og alle pengene går til barnevogn, børneværelse, bleer og badekar.

Og nu vi er i gang med traditionerne, hvorfor skal vi så først spise julemad i flere timer, for derefter at danse om juletræet? Det er årets mørkeste tid, tussmørket sænker sig allerede kl. 15, så lysene fra juletræet vil stråle i mørket, selv om vi vendte op og ned på juleaften og dansede og sang først. Så kunne vi spise sammen i ro og mag, når børnene havde fået deres gaver. Så vil der også være plads i de små maver, for sommerfuglene er fløjet deres vej og har gjort plads til kartofler, flæskesvær og brun sovs.

Jeg ville ønske, at jeg havde haft tid og overskud til at tænke de tanker, da min børn var mindre. Nu kan det være lige meget. De klarer både juleaften til midnat, og begge vores børns dåb er også gået godt.

Der er mange andre ting, vi kunne lave om på, hvis vi turde. Hvis vi tænkte efter, og spurgte os selv om, hvad og hvornår vi ikke rigtig gider noget. Hvornår blot en lille ændring kunne gøre det helt store for, at tingene lykkedes? Vi kan altid ændre tilbage til en traditionel juleaften, og vi kan give en hånd med, når nogen, vi kender, skal holde barnedåb. Husk, at alt ikke er godt, fordi det altid har været sådan.

Bogen bliver til en blog

Når konfirmanderne er fløjet fra reden, og der er faldet lidt mere ro over livet i pastoratet, skal jeg finde ud af, hvordan man laver en blog. Projektet med bogen har lange udsigter, og jeg får nok ikke orlov igen lige med det samme. Hvem ved,

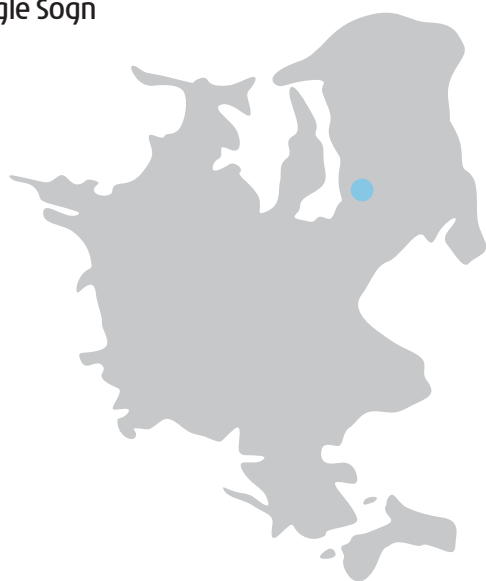
måske "præstegårdsliv" går viralt, og jeg ad den vej når ud til flere læsere end blot dem, der køber bogen.

I disse essays var der ikke meget forkyndelse, måske fordi jeg også havde brug at holde orlov fra det. Men der er masser af emner, der ligger klar til at blive skrevet om, masser af ting om kristendom og folkekirken, det er mit arbejde og jeg holder meget af det.

BETRAGTNINGER OM UNDERVISNING AF JUNIORKONFIRMANDER MED SÆRLIGT BEHOV

Birgitte A. Iversen, Gundsømagle Sogn

I forbindelse med at undervisningen af børnekonfirmander blev gjort obligatorisk i de enkelte sogne, betød det samtidig, at tilbuddet om juniorkonfirmandundervisning også skulle gives til specialskolebørnene. Og da der her i Gundsømagle sogn netop er en specialskole, kastede jeg mig ud i også at tilbyde undervisning til juniorkonfirmander med særligt behov, for hvor svært kunne det være. Jeg havde gennem flere år undervist konfirmander med særligt behov, så jeg regnede med, at jeg var godt nok rustet til også at tage opgaven at undervise juniorkonfirmander med særligt behov på mig.

Men det skulle hurtigt vise sig, at jeg havde forregnet mig.

Invitationer gennem skolens intranet blev sendt ud, og to børn fra 3. klasse meldte sig. Det blev arrangeret sådan, at undervisningen skulle foregå på skolen i et af skolens mødelokaler. Efter samtale med skolens fagfolk havde jeg berammet undervisningen til 45 minutter, én gang om ugen i 10 uger.

Jeg vidste, at der skulle rigeligt på programmet, så på dagen mødte jeg op fuld af optimisme og velforberedt. Men at undervise børn med særlige behov på 3. klasses niveau er ikke bare "lige ud ad landevejen".

Fordi:

- Børn i den alder med diagnoser er i deres diagnosers vold. Hvilket betyder, at der er utrolig mange faktorer, der skal tages hensyn til, for at undervisningen kan forløbe bare sådan nogenlunde.
- Børnene skal rives ud af det, de lige er i gang med - en proces, som kan medføre stor affekt hos barnet. Et barn med diagnose i ADHD-spektret eller autismespektret er ikke i stand til at skifte fra noget, de lige er i gang med og fuldt optaget af, til noget, som de måske overhovedet ikke kan se meningen med. Alene det er en stor udfordring i forbindelse med juniorkonfirmandundervisningen.

”For kirkens sprog er symbolsprog; det mener mere end det siger, og det religiøse sprog, vi har til vores rådighed, er derfor ofte sort og uforståelig snak for et barn med særligt behov i 3.-4. klasse.”

- Børnenes dagsform spiller en stor rolle. Der skal ikke så meget til at slå barnet ud af kurs og ødelægge resten af dagen - en skolebus, der er forsinket, en anden chauffør, end man plejer.
- Børn med særlige behov er børn, som kræver præcise rammer, konkret og præcis indsigt i dagens indhold og ikke mindst tidsmæssigt overblik. De bryder sig ikke om overraskelser, bittesmå ændringer kan slå dem helt ud af kurs. De er hyperfølsomme, deres sanser er overfølsomme, og de kan derfor reagere skarpt på lyde, lugte, lys, ting på huden.
- Børnene spejler ofte den voksnes følelser, så for at undgå uhensigtsmæssige situationer må man som voksen være voksen, altså neutral og rolig uanset hvad. Den voksnes stemmeføring skal være rolig og afdæmpet, ligeledes skal kropssproget være neutralt. Alt personligt skal gemmes, så børnenes ligefremhed kan rummes. De mener ikke

noget ondt med det, de siger og gør. Eksempelvis er det aldrig et tegn på kedsomhed, når et barn med særligt behov midt i en aktivitet spørger om, hvad den næste opgave går ud på, eller hvornår de skal hjem; det er simpelthen blot et forsøg på at skabe sig et overblik. Børnene bliver let enten overstimulerede eller understimulerede, noget der giver sig udslag i forskellige kropslige reaktioner, som ikke må opfattes som et udslag af, at barnet er uartigt. Reaktionen opstår simpelthen, fordi der enten sker for meget eller for lidt i undervisningen. Når barnet eksempelvis sidder i vindueskarmen og insisterer på at sidde i vindueskarmen, så kan det være et udtryk for forvirring eller utryghed, manglende overblik over situationen.

- Børn med diagnoser i autismspektret og ADHD-spektret er meget konkret tænkende. Ironi, ordsprog, overført tale, henkastede bemærkninger er derfor sort snak for et barn med diagnose, hvorfor al tale i undervisningen skal være enkelt formuleret, korte og præcise sætninger.

Eksempel på uklar formulering: Underviseren: "Hvordan ser kirken ud?", barnet: "Hvilken kirke?". Spørgsmålet skulle i stedet have været formuleret "Hvordan ser xx kirke ud inden i?"

- Børn med særligt behov er længe om at lære at beherske de abstrakte niveauer, og de har ofte mangelfuldt symbolsprog, måske slet ingen forståelse for symbolsprog. Det er først i teenagealderen, at de nogenlunde behersker symbolsprog og abstrakte niveauer. Og her er det, at kirken møder den største udfordring i forhold til undervisningen af juniorkonfirmander med særligt behov. For kirkens sprog er symbolsprog; det mener mere end det siger, og det religiøse sprog, vi har til vores rådighed, er derfor ofte sort og uforståelig snak for et barn med særligt behov i 3.-4. klasse.

Så spørgsmålet er, som jeg ser det, hvor fokus skal lægges i undervisningen? Skal fokus lægges på det forkyndende, eller vil børnene få større udbytte af, at vi fokuserer på det helt lavpraktiske, en ikke-forkyndende undervisning, og ad den vej forsøger at gøre børnene fortrolige med kirken, det specielle rum, kirkens lyde, lugte, smag, de ansatte og deres funktioner, så børnene, når de når konfirmationsalderen, får nemmere ved at tilvælge konfirmationen end at fravælge den, fordi kirken som begreb ikke er fremmed for dem?

"At vi ikke ser diagnosen før mennesket, men at vi ser et menneske med en diagnose, så det, der står tilbage hos barnet efter endt undervisning, uanset om det er forkyndende eller ikke-forkyndende, er en erindring om en folkekirke, hvor der også er plads til dem, med alt det der er dem."

Ved at tilbyde ikke-forkyndende undervisning til juniorkonfirmander med særligt behov har vi også mulighed for som kirke at invitere hele klassen med i forløbet og i tilkøb få faguddannet personale med, som kan træde til i de situationer, hvor vi præster kommer til kort over for børnene.

Vi kan lave sammenhængende forløb over flere dage ved kirken og får dermed mulighed for at inddrage kirkerummet og kirkegården i undervisningen. Børnene skal ikke rives ud af påbegyndte aktiviteter for måske 45 minutters undervisning i et u-inspirerende mødelokale på skolen, fordi der ikke er mulighed for tidsmæssigt at flytte undervisningen til kirken, og 45 minutter med et menneske, de ikke kan relatere sig til. Måske kan de slet ikke huske navnet på præsten, fordi de kun ser vedkommende en gang om ugen. De mødes omkring noget, de slet ikke kan forholde sig til, fordi de ydre rammer er skolen, som de forbinder med noget ganske specielt.

Hvad den enkelte præst/underviser foretrækker, er helt op til den enkelte, men uanset hvilken form for undervisning, der vælges, er det vigtigt at tingene er gennemtænkt. Hvad ønsker vi, at børnene skal opnå med undervisningen? Hvad er realistisk, at de opnår ud fra de forudsætninger, børnene kommer med, og ud fra de forudsætninger, vi som undervisere har?

Det vigtigste må være, at vi, der skal undervise juniorkonfirmander med særligt behov, sikrer os, at mødet mellem folkekirken og børn med særligt behov bliver en succes: At vi møder børnene fordomsfrit og i respekt for det enkelte barns identitet. At vi ikke ser diagnosen før mennesket, men at vi ser et menneske med en diagnose, så det, der står tilbage hos barnet efter endt undervisning, uanset om det er forkyndende eller ikke-forkyndende, er en erindring om en folkekirke, hvor der også er plads til dem, med alt det der er dem.

Folkekirken kan noget i forhold til disse børn, dens rummelighed, genkendeligheden, roen og regelmæssigheden. Det er det, vi skal vise dem og introducere for dem gennem undervisningen, så folkekirken også bliver deres senere hen i livet.

PRÆSTEN OG PARFORHOLDET

Line Krogsgaard, Sdr. Jernløse og Søstrup

“Vil du elske og ære ham/hende og leve med ham/hende i medgang og modgang, i hvad lykke Gud den almægtige vil tilskikke jer, som en ægtemand/ægtehustru bør leve med sin ægtemand/ægtehustru indtil døden skiller jer ad?”

Sådan spørger vi præster hvert år en masse forelskede, glade og forventningsfulde brudepar rundt om i landets kirker, og bagefter sender vi dem ud ad kirkedøren med vielsesattesten i hånden og Guds velsignelse i ryggen. For sådan gør vi, når vi vier folk – vi giver dem Guds velsignelse og sender dem ud i livet og ud i ægteskabet.

Desværre så er det ikke altid nok, det med Guds velsignelse – for statistikken taler sit ulideligt klare sprog: 46,5 % af alle ægteskaber ender i skilsmisse. Mange af parrene ender også hos præsten, men alt for ofte er det alt for sent. De er blevet skilt og kommer nu for at få trøst og vejledning og hjælp til at finde en vej ud af mørket.

Tænk, hvis det kunne forhindres! Tænk, hvis skilsmisseprocenten kunne sænkes!

Jeg, for mit vedkommende, ville i hvert fald gerne gøre mit til at kærligheden ikke blev så slidt, at det hele kørte af sporet – jeg ville gerne hjælpe parrene, inden det var for sent!

Så hvordan kunne jeg klæde dem bedre på? Hvordan kunne jeg hjælpe dem til at håndtere modgangen og undgå skilsmisse? De spørgsmål stillede jeg mig selv, og dette førte til min studieorlov i 2017, 3 måneder der blev brugt på at finde redskaber og opnå kompetencer til at hjælpe disse brudepar, og før eller senere også dåbsforældre, og klæde dem på til at klare udfordringerne ved at leve tæt sammen med et andet menneske.

Resultatet blev PREP! Jeg uddannede mig til certificeret PREP-leder på Center for familieudvikling og her blev jeg klædt på til at hjælpe og rådgive par gennem samtale og af-

Her er et billede af den sofa, som jeg helst vil undgå, at folk sidder i, fordi de er blevet skilt.

holdelse af kurser med flere par ad gangen. Målgruppen er primært par med små børn, da disse netop er i farezonen for at blive skilt, men tilbydes alle, der har lyst til at arbejde med deres relation og styrke deres indbyrdes fællesskab.

PREP står for Prevention and Relationship Enhancement Program (Praktiske Redskaber til et Engageret Parforhold) og er udviklet af forskere på universitetet i Denver, USA. Programmet baserer sig på mere end 30 års forskning inden for samliv og relationer og høster stor anerkendelse rundt om i verden. Og det virker, for her er statistikken noget bedre – 80 % af de par, der deltager i et PREP-kursus, bliver ikke skilt!

Et kursus strækker sig over 15 timer, der f. eks. kan fordeles på fem hverdagsaftener og beskæftiger sig med nogle af de vigtigste og største emner i et parforhold, emner som man sjældent har tid til at diskutere, når hverdagen er fyldt op af arbejde, pligter og børn. Emner som intimitet, tillid, forventninger og tilgivelse er på programmet, og parrene får her

“Vi er nødt til at tale højt om, hvordan det er at være gift, og det kan være svært i en verden, hvor alt helst skal være perfekt og lyserødt, og hvor behovet for andres anerkendelse ofte kvæler samlivet.”

mulighed for at tale med hinanden og give hinanden opmærksomhed og tid.

En anden og vigtig del af kurset er også at opnå bevidsthed om faresignaler, og om hvordan vi bedst håndterer de problemer, der opstår imellem os, når vi lever tæt sammen. En anden faktor, der spiller en stor rolle, er også det at normalisere samlivet. For mange lever med en forventning om evig forelskelse og masser af lidenskab, men det er en illusion, som skal bevidstgøres og italesættes, hvis skilsmisseprocenten skal mindskes. Vi er nødt til at tale højt om, hvordan det er at være gift og det kan være svært i en verden, hvor alt helst skal være perfekt og lyserødt og hvor behovet for andres anerkendelse ofte kvæler samlivet.

Den viden, jeg har opnået gennem min orlov, bruges nu flittigt, når jeg taler med kommende brudepar og dåbsforældre, der netop står i en situation, hvor samlivet udfordres. Jeg fortæller dem, at de skal ringe efter mig, hvis det bliver svært, og det gør de, Gudskelov! Og det er en enestående mulighed for at udøve sjælesorg og kristendom i praksis, en mulighed som har beriget mit arbejdsliv i meget høj grad.

KIRKE UNDER VERDENS TAG - DE LUTHERSKE KIRKER I BOLIVIA OG ARGENTINA

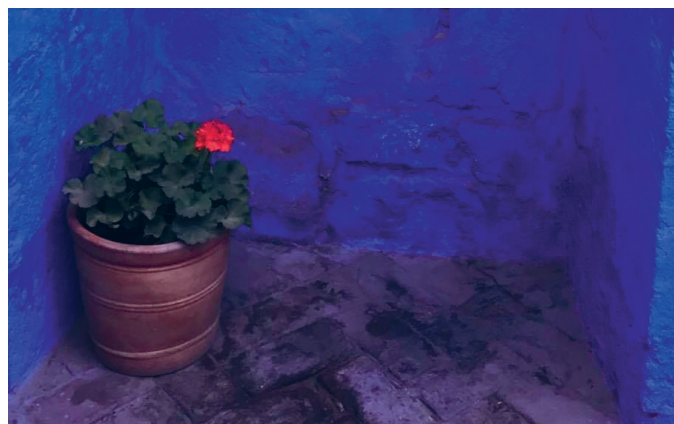
Lars Storm Kristensen, Jystrup og Valsøllille

Hvordan er det at være luthersk minoritetskirke i et katolsk majoritetssamfund? Mit studieprojekt bestod af en researchrejse blandt lutherske kirker i Bolivia og Argentina, hvor jeg deltog i gudstjenester og foretog en mængde interview med præster, teologer og kirkelige medarbejdere fra fortrinsvis lutherske, men også andre protestantiske kirkesamfund.

Udgangspunktet for min rejse var spørgsmålet: Hvordan udfolder luthersk ekklesiologi sig som minoritetskultur i relation til en altovervejende latin-amerikansk katolsk majoritetskultur?

Bolivia blev valgt, fordi det er Latinamerikas mest indianske land med en ganske anden tilgang til reformation og luthersk kristendom. Argentina blev valgt, fordi det på mange måder er Bolivias modsætning med en stor middelklasse med etnisk oprindelse i Europa. Derfor var det oplagt at sammenligne de to lande indbyrdes, men også hver for sig med vores luthersk-evangeliske kirke i Danmark.

Øverst og nederst: Det vidunderligt smukke Santa Catalina Kloster, Arequipa, Peru. I midten: Alterparti, Den tyske kirke, La Paz, Bolivia.

Fra tidligere rejser i Latinamerika vidste jeg, at særligt mine besøg i kirkerne under "verdens tag" på højsletten i Bolivia kunne volde problemer, hvis ikke jeg forberedte mig langsomt på de 4000 meters højde på altiplanoet. Derfor valgte jeg et ophold forud for min studieorlov i Perus hovedstad Lima, der ligger ved havets overflade. Rejsen op igennem Peru blev en fin præambel for resten af turens forståelse af den latinamerikanske katolicisme og pentakostale evangelisme, som præger kontinentet. Mit første stop på rejsen var "den hvide by" i Peru nemlig byen Arequipa, som har en helt perfekt højde til at forberede sig på højsletten altiplanoet. Her fik jeg lejlighed til at gense det vidunderligt smukke Santa Catalinakloster, som er kendt for sin skønhed verden over.

"Udgangspunktet for min rejse var spørgsmålet: Hvordan udfolder luthersk ekklesiologi sig som minoritetskultur i relation til en altovervejende latinamerikansk katolsk majoritetskultur."

Men jeg var der nu af en helt anden grund, nemlig for at studere Juanita - én blandt inkaernes utallige menneskeofre, og som dukkede op for ca. 30 år siden, da hendes jordiske rester bogstaveligt talt faldt ud af sin grav på toppen af en vulkan i den tynde luft i 6600 meters højde. Inkaernes menneskeofringer, der standsede med kolonimagternes ankomst til kontinentet i begyndelsen af 1500-tallet, var forankret i "Do ut des"-tanken (jeg giver for, at du skal give): At man må ofre til guderne for at få gudernes gunst. Tanken om reciprocitet, altså forståelsen af forholdet mellem Gud og menneske som en gensidig udveksling af ydelser, influerer på den katolske kirke og forklarer, hvorfor de pentakostale og neopentakostale evangeliske kirkesamfund (pinsekirkerne) vokser sig så store i Latinamerika i disse år. De pentakostale kirker har disse træk tilfælles med de katolske kirker, som igen i deres udformning trækker på dybe latinamerikanske traditioner for ofringskultur. Denne indsigt blev en præambel for mine besøg i de lutherske kirker og gav en forståelse for deres udfordringer med at gøre op med sådan en tanke.

Min base i Bolivia blev Perus "hvide by" ditto i Bolivia, nemlig den smukke hvide by Sucre, hvor jeg tog et intensivt treugers genopfriskningskursus på spansk og overværede reformationsjubilæet. Repræsentanter for den tyske lutherske

Santa Catalina Klostret, Arequipa, Peru.

kirke i La Paz deltog ved en økumenisk gudstjeneste forestået af ærkebiskoppen i katedralen i Sucre.

I Bolivia er der ca. 150 lutherske kirker, og de er alle missionskirker dvs. grundlagt af evangelikale missionærer, hvoraf mange har deres udspring i den lutherske, konservative missourisynode. Bolivia er et af de latinamerikanske lande, som er allermest domineret af indiansk kultur, hvilket sætter sit præg på alle kirkesamfund på grund af de mange forskellige etniske grupper og sprog. Officielt er kirkerne - bortset fra nogle enkelte uafhængige kirker - organiseret i to grupperinger, og det er hovedsageligt teologiske forskelle, som deler vandene. Der er det store højlandskirkesamfund med mere end 100 kirker i den vestlige del af Bolivia i og omkring La Paz organiseret i IELB ("Iglesia Evangelica Luterana de Bolivia"), og der er ICELB ("Iglesia Christiana Evangelica Luterana de Bolivia"). Forskellene på de disse to er hovedsageligt teologisk, idet de østlige kirker er grundlagt af missionærer udsendt fra "Norsk Luthersk Missjonssamband" som er kendt for en ret konservativ, luthersk teologi kraftigt inspireret af Missourisynoden (LCMS, Lutheran Church - Missouri Synod).

Mine første interview og besøg foregik i kirker, der var medlem af ICELB i byerne Santa Cruz, Cochabamba og Sucre. Jeg begyndte i byen længst mod øst - den varme, fugtige tropeby Santa Cruz de la Sierra, der er Bolivias største by. I en lille fattig forstad ligger kirken og menigheden "Torre Fuerte". En lille menighed bestående af 50 medlemmer kommer i løbet af ugen til undervisning i luthersk teologi og hver søndag til gudstjeneste. I Bolivia er det utænkeligt at være med i en luthersk kirke og så ikke anvende sit medlemskab ved at gå til gudstjeneste stort set hver søndag. Menigheden er organise-

ret som mange af de lutherske kirker med en pastor og en gruppe af ancianos (ældste); sidstnævnte fungerer som en slags lægmandsprædikanter, mens pastorerne som regel har nogle teologiske kurser af meget forskellig karakter og kvalitet. Kirkernes indtægter fra kollekterne går udelukkende til drift og til diakoni, og kirkerne leverer al den hjælp, de kan, til syge i deres nærområde i et ofte mangelfuldt og nådesløst sundhedssystem. Her kan en økonomisk håndsækning til en behandling på et sygehus betyde forskellen på liv eller død. Flere af menighedens medlemmer er ikke - som man måske skulle tro - katolikker, men trådt ud af de ofte gigantiske pentakostale menigheder i de store latinamerikanske byer.

De mange pinsekirker i Sydamerika er oftest en kæmpe udfordring for de lutherske menigheder. Hvis man præsenterer sig som evangelisk kristen i Sydamerika, så bliver man antaget som værende pentakostal. De lutherske menigheder er derfor fokuserede på den særegne lutherske teologi, og de fleste arbejder ihærdigt for at undervise deres medlemmer i den lutherske teologi, og herunder nådelæren om retfærdiggørelse ved tro og ikke ved gerninger og det lutherske "Simul justus et peccator" (Altid retfærdig og synder). Dette blev af flere af præsterne beskrevet som en af de helt store udfordringer, fordi tanken om reciprocitet mellem Gud og den troende spiller så stor en rolle i Latinamerika - både i de katolske kirkers teologi om helliggørelse, men især også i de allestedsnærværende pentakostale kirker - især de der bekender sig til den særlige fremgangsteologi "Teologia de la prosperidad". Alene i Santa Cruz de la Sierra samler en af disse kirker ca. 6000 mennesker hver søndag til tre gigantiske gudstjenester.

Den lutherske kirke, Puerto Madryn, Argentina.

Beskeden kirkefrokost med præsteparret hr. og fru Uturunco, El Alto, Bolivia.

Et indflydelsesrigt kirkesamfund blandt pinsekirkerne i hele Latinamerika er de såkaldte nypentakostale, som hylder fremgangsteologi. Meget forenklet udtrykt er det tanken om, at den kristnes pekuniære såvel som fysiske situation afspejler Guds vilje, men at den kristnes individuelle bibeltro og donationer til kirken vil kunne forbedre ens materielle velstand. Den tanke om en reciprocitet mellem Gud og menneske skaber de gigantiske pentakostale megakirker overalt i Latinamerika, hvor millioner af fattige og hårdtarbejdende latinamerikanere drømmer om at ombytte en benhård tilværelse med et liv i materiel velstand. Denne fremgangsteologi, som implicerer tanken om en individuel forandring og forbedring for den enkelte troende, har i det store hele sejret over den ellers så berømte befrielsesteologi. Befrielsesteologien, der fik en stor indflydelse overalt i katolske og protestantiske menigheder i Latinamerika, sigtede også mod at forbedre de fattiges situation.

Befrielsesteologiens nestor - den peruvianske teolog og munk Gustavo Gutierrez - argumenterede i sin bog "Teología de la liberación" (1971) for det synspunkt, at det er synden, der er fattigdommens og undertrykkelsens åg. Den kristne skal handle aktivt og allerførst kaste det økonomisk-sociale åg af sig for at blive et frit menneske, der i kærlighed udfolder de livsmuligheder, som undertrykkelsen har berøvet det. Tanken, om at mennesket selv kan bidrage til Guds frelsesplan og ændre sin livssituation, er derfor til dels blevet overtaget af den i dag så dominerende fremgangsteologi.

Den største gruppering af lutherske kirker i Bolivia ligger på højsletten i og omkring den fattige millionby El Alto som ligger ovenfor La Paz i 3800 meters højde. De er organiseret i

IELB og blev uafhængige af støtten fra de nordamerikanske grundlæggere for årtier siden. Her gennemgår de lutherske menigheder en stille og rolig vækst, og mænd og kvinder arbejder her på lige fod som præster. Alle arbejder de ulønnet og sammen i menighederne om at bygge børnehaver, skoler og altså kirker. Undervisningen i luthersk kristendom er tilpasset alle aldersgrupper og finder sted i søndagsskolerne forud for højmessen hver uge. Det var slående så højt et teologisk niveau, der blev undervist på i søndagsskolen. En gennemgående bekymring for de fleste menigheder i Bolivia er de knappe ressourcer til diakoni, og diakoni er i disse menigheder ofte identisk med støtte til livsnødvendig hospitalshjælp. Bolivias mangfoldighed betyder, at det er så slående, hvor forskellige kirkerne er. Selvom gudstjenesterne hovedsageligt foregår på spansk og med en struktur, som er meget lig den, vi kender i den danske folkekirke, så er menighedernes musik og sprog så enormt indbydes forskellige overalt i Bolivia.

"Undervisningen i luthersk kristendom er tilpasset alle aldersgrupper og finder sted i søndagsskolerne forud for højmessen hver uge. Det var slående så højt et teologisk niveau, der blev undervist på i søndagsskolen."

Efter et kort besøg ved Jystrup og Valsøllille kirkers diakonale projekt i Tarija krydsede jeg grænsen til Argentina, hvor jeg besøgte kirker i de næste halvanden måned. Udover at det på mange måder var som at rejse fra et uland til et iland, så krydsede jeg også grænsen fra lutherske missionskirker blandt en oprindelig indiansk befolkning til lutherske migrantkirker grundlagt af europæiske udvandrere. Især den store gruppe af såkaldte volgatyskere med blandede tyske og slaviske rødder udgør sammen med skandinaviske efterkommere en del af kirkernes menigheder, hvoraf mange af deres menigheder er placeret i det nordøstlige Argentina. Kirkerne i Argentina er organiseret i IELA (Iglesia Evangelica Luterana de Argentina) og i IERP (Iglesia evangelica de Rio Plata). IELA er tilknyttet missourisynoden og tillader ikke kvindelige præster. Den er det største lutherske kirkesamfund i Argentina. Den lidt mindre IERP er særlig ved, at det er en sammenslutning af reformerte og lutheranske kirker på begge sider af floden Rio Plata, dvs. i Uruguay og i Argentina. Sidstnævnte er kendt for sin store indsats på især det diakonale område. På landet arbejder denne kirke også med programmer for bæredygtighed og dermed grøn kirke. I Argentina er der fire danske menigheder organiseret under DSUK, men med en løs tilknytning til IERP, og er i dens lidt mere liberale teologi nok den som nærmer sig folkekirken mest. Mine besøg blandt kirkerne i Argentina gik fra Iguazu i nord til Buenos Aires og den danske kirke i San Telmo, ned til de tre danske menigheder syd for Buenos Aires i Tandil, Tres Arroyos og Necochea, ned langs kysten over byen Puerto Madryn helt til Ushuaia på sydspidsen af Ildlandet og op langs Andesbjergene med et stop ved den lutherske kirke i Bariloche. Efter en lille afstikker til Santiago i Chile, hvor jeg

interviewede rektoren for et evangelisk, teologisk seminarium, (han hjalp mig med et generelt overblik over de protestantiske kirker i den sydlige del af Sydamerika) fortsatte jeg østover med kirkebesøg i byerne Mendoza, Cordoba og Rosario, inden jeg sluttede ringen i Buenos Aires med interview med flere nøglepersoner i forskellige kirkelige organisationer.

Kirkerne i Argentina arbejder generelt også ret diakonalt, men i forhold til de bolivianske kirker er det en helt anden situation med langt mindre fattigdom, fordi de tyske og skandinaviske efterkommere og andre med luthersk-kirkelige rødder i Argentina generelt set har klaret sig ret godt. Til gengæld har de argentinske lutherske kirker i modsætning til Bolivia, men i lighed med Danmark, en generel udfordring med faldende tilslutning på grund af sækularisering, men i Argentina også fordi de etniske grupper med tiden blander sig. En slående forskel på den ekklesiologi, jeg stiftede bekendtskab med under mine besøg i Bolivia og Argentina i forhold til Danmark, var den doktrinære bevidsthed på det særegne lutherske og især kontrasten til den ovennævnte reciprocitet mellem Gud og menneske, som spiller så stor en rolle i mange af de øvrige latinamerikanske kirkesamfund.

Overalt blev jeg godt og nysgerrigt modtaget, og det var enormt spændende at møde lutherske menigheder med helt andre udfordringer. Derfor blev denne studietur også en påmindelse om den pluralitet, som eksisterer blandt de mange lutherske kirker verden over.

Aymarag-gudstjeneste, El Alto, Bolivia.

Alle Dodes dag, Sucre, Bolivia.

Kollega, Puerto Madryn, Argentina.

LANDEMODE

Onsdag den 20. juni holder vi Sankt Johannes Landemode

Dagen begynder med gudstjeneste for alle kl. 10.00 i Domkirken. Her vil stiftets to nye provster, Anne Helleberg Kluge, Næstved Vestlige Provsti, og Karin Bundgaard Nielsen, Ods-Skipinge Provsti, blive kreeret (som det hedder) af biskop Peter Fischer-Møller. Gudstjenestens prædikant er Anne Bredsdorff, provst for Greve-Solrød Provsti.

Efter gudstjenesten samles vi til godt samvær og forfriskninger i Palæets gård. Vil I med, så tilmeld jer gerne til stiftet på kmros@km.dk.

Foto: Otto Lundgaard

Et landemode (af gammeldansk: møde, stævne) er et årligt kirkeligt møde, der afholdes i hvert af Danmarks stifter. På mødet, der ledes af biskoppen og stiftamtmanden og har deltagelse af stiftets provster, fremlægges stiftets økonomiske og andre anliggender. Forordningen om landemoder stammer tilbage fra 1600-tallet.